

Hadislerle Oluşan Değerlerimiz Açısından Ömer Seyfettin Hikayelerine Eleştirel Bir Bakış; Pireler Hikayesi Örneği

A Critical Look at Ömer Seyfettin's Stories in Terms of Our Values
Formed through Hadiths; Example of the Fleas Story

Recep ERTUĞAY

Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı
Asst. Prof., Atatürk University, Faculty of Theology, Department of Hadith
Erzurum / Türkiye

receptugay@hotmail.com

ORCID: 0000-0001-7289-0338

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 21 Şubat/February 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 06 Mayıs/May 2024

DOI: 10.53683/gifad.1441048

Atıf / Citation: Ertuğay, Recep. "Hadislerle Oluşan Değerlerimiz Açısından Ömer Seyfettin Hikayelerine Eleştirel Bir Bakış: Pireler Hikayesi Örneği/A Critical Look at Ömer Seyfettin's Stories in Terms of Our Values Formed through Hadiths; Example of the Fleas Story". *Gifad: Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi / The Journal of Gumushane University Faculty of Theology*, 13/26 (Temmuz/July 2024/2): 626-658

İntihal: Bu makale özel bir yazılım ile taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarizm: This article has been scanned by special software. No plagiarism was detected.

Web: <http://dergipark.gov.tr/pub/gifad> **Mail:** ilahiyatdergi@gumushane.edu.tr

Copyright© Published by Gümüşhane Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Gumushane University, Faculty of Theology, Gümüşhane, 29000 Turkey. Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öz

Ömer Seyfettin, edebiyatımızın etkin hikâye yazarlarından biridir. Yazarın hikâyeleri Millî Eğitim Bakanlığının okunmasını tavsiye ettiği eserler arasında yer almaktadır ve ilkokuldan itibaren eğitim kademelerinde çokça okunmaktadır. Çokça okunuyor olmasında Ömer Seyfettin'in edebî kişiliğinin yanında millî ve dinî değerlerimize bağlı bir şahsiyet olarak bilinmesi de önemli bir faktördür. Fakat Ömer Seyfettin'in "Pireler" adlı hikâyesi, şaşırtıcı bir o kadar da düşündürücüdür. Hasta olan bir köpek üzerine inşa edilmiş bu hikâyede; bir insanın özel hallerini araştırma yaşağının ihlâli, ticâret ahlâkına aykırı işaatlar, evde köpek beslemeyi meşrulaştırma, nikâhsız birliktelikleri normalleştirme, kendi milletini küçük düşürme, dua etmeyi küçümseme, gibi olumsuz olduğunu düşündüğümüz içerikler yer almaktadır. Hikâye Hz. Peygamber Aleyhi's-Selâm'ın beş şey fitrattandır hadisine de açıkça aykırı hususlar barındırmaktadır. Bir insanın hayat felsefesini şekillendiren etmenlerden birisi -belki de en önemlisi- okuduğu kitaplardır. Ülkemizde ilk ve orta dereceli okullardan Ömer Seyfettin hikâyesi okumadan mezun olan bir öğrenci yok gibidir. Bu yönüyle Ömer Seyfettin, daha da dikkat çekmektedir. Pireler adlı hikâye; değerlerimizi örseleyen içerikler barındırması sebebiyle yetkililerin, öğretmenlerin, ebeveynlerin ve okuyucuların dikkatine sunulmak üzere Hz. Peygamber'in hadisleri ışığında incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Sünnet, Değerler, Eğitim, Ömer Seyfettin.

Abstract

Ömer Seyfettin is one of the influential writers of our literature. The author's stories are among the works recommended by the Ministry of National Education and are widely read. In addition to his literary personality, the fact that Ömer Seyfettin is known as a figure committed to our national and religious values must be an important factor in why he is widely read. But Ömer Seyfettin's "Fleas" is thought-provoking. In this story based on a sick dog; It contains content that we think is harmful, such as investigating a person's private situations, disclosures against business ethics, keeping a dog at home, unmarried relationships, humiliating one's own nation, belittling prayer. The story contains the content contrary to the hadith of the Prophet: "Five things are from creation." There is hardly a student in our country who graduates from primary and secondary schools without reading the story of Ömer Seyfettin. In this respect, Ömer Seyfettin attracts even more attention. The story called Fleas; Since it contains content that harms our values, it will be examined in the light of hadiths to be brought to the attention of authorities, teachers, parents and readers.

Keywords: Hadith, Sunnah, Values, Education, Ömer Seyfettin.

Extended Summary

In the article, Ömer Seyfettin's life and ideas are briefly given. Later, parts of the story of the Fleas that contradict the *hadîths* were pointed out. Ömer Seyfettin was born in 1884 in Balıkesir Gönen district. Ömer Seyfettin defended the need to write in pure Turkish and pioneered this movement, which manifested itself as New Language, with the "Genç Kalemler" magazine. It has been stated that he wrote stories around the establishment of Turkish consciousness. It has been stated that in the painful process of turmoil in Turkish history, he emphasized the national consciousness and the desire to return to the essence in his stories. Ömer Seyfettin brings the values in his stories about history; He listed them as heroism, sacrifice, statesmanship, love of homeland and nation. It has been stated that he sees Islam as the most defining feature of the Turk and that he equates being a Turk with being a Muslim. It is also among the findings that the dominant side is Turkism and Islamism, but it also has a Western side. Atasoy states that although Ömer Seyfettin was mostly read within the framework of Islamic values, when looked closely, modernist elements are also reflected in his stories. Since the Turkism aspect is the dominant character and is seen within this framework, it can be said that children, especially those in primary and secondary education, are left unprotected, or at least exposed to influence, against stories containing potentially harmful content. Therefore, it would be useful to reexamine the stories with intense modernist and westernist traces in terms of their effects on our values. In this study, the story of Fleas will be examined. As far as we can determine, the story contains contradictions with the verses and *hadîths*. The protagonist of the Fleas story starts living with a woman named Rose Mayer, whom he meets by chance in a hotel. They have a dog named Koton at home. Rose is a meticulous person when it comes to cleanliness, so she even bathes the dog. Over time, the dog becomes sick, and Turkish veterinarians are not successful in healing the dog. The protagonist goes to a European veterinarian upon his friend's suggestion. The veterinarian says that the dog is flea-free due to cleaning, which makes the dog bulky and sick, and that fleas should be left on it to heal. What is said is done and thus the dog regains its health. While this story, which we have briefly summarized, was being processed, it was seen that it had problems in terms of our values formed by the *hadîth*. We can list these problems as follows:

1. The story contains content that underestimates belief in God.

2. The Story Contains Content That Normalizes Living with a Dog
3. The story contains content that violates privacy.
4. The story contains content that violates business ethics.
5. The story contains content that legitimizes appearing different from what it is.
6. The story contains content that legitimizes unmarried relationships.
7. The story contains content that humiliates the Muslim Turkish nation.
8. The story contains content contrary to prayer.
9. The story contains content contrary to body cleanliness.
10. The story contains content that violates civility in human relations.

In conclusion; It has been concluded that the story is problematic in terms of our religious and national values, that it contains content that devalues the moral virtues created by the ḥadīths, and that it is undesirable to be taught in primary and secondary schools. The story contains content that will negatively affect belief in God and furthermore make readers accept Agnosticism and Atheism. The author encourages having dogs at home, even though he has no excuse. The story accepts violating privacy as normal behavior. It includes issues that are against business ethics, such as sharing customer information with irrelevant parties, not paying the price of purchased work on time, insulting the commercial interlocutor and even planning violence. The story presents being dishonest and lying as a method to be used to achieve the goal. The story downplays kinship relations, encourages unmarried relationships, and undermines family values. The story presents Muslim societies in general, and the Turkish Nation in particular, as ignorant, incompetent, unsympathetic, backward, discourteous, and those who do not understand science. The story fuels admiration for the West, prevents our children from honoring their ancestors, and contains content that will negatively affect their self-confidence. Story; It trivializes prayer. It contains slanders that Muslims are against science, that they accept things without questioning, and that they are not competent enough to understand the truths told. The story tells about the things that need to be done within the scope of body cleaning, such as cleaning the armpits, cleaning the groin, trimming the hair, beard and moustache, cutting the nails and getting circumcised. He portrays the issues that the Prophet stated were from nature as corrupting nature. He presents the theory of evolution as truth. The story suggests that Muslims are rude and unsympathetic in human relations, and that they plan to resort

to violence and insults in the first place. It is understood that at least some of the stories of Ömer Seyfettin, who is stated to be a nationalist and Islamist, contain contradictions with Islamic values and national virtues. It is thought that the negativities in this story may also occur in other stories.

Giriş

Ömer Seyfettin Balıkesir'in Gönen ilçesinde 1884 yılında dünyaya gelmiştir. Gönen'de Mahalle Mektebi ve Sıbyan Mektebi ile başladığı eğitimini İstanbul'da Mekteb-i Osmaniye, Askeri Baytar Rüştiyesi (ortaokul), Edirne Askeri İdadisi (lise), ile sürdürmüş müteakiben devam ettiği Mektebi Harbiyeyi Şahane'den 1903 yılında mezun olmuştur.¹

Mezuniyetin ardından İzmir'de (1903) Mülâzim-i Sâni (üsteğmen) olarak başladığı görevini, Jandarma okulunda öğretmen (1909) olarak devam ettirmiş, Makedonya, Manastır, Osenova gibi yurdun farklı bölgelerinde vazife yapmıştır. Balkan savaşlarında Sırp'lara ve Yunanlılara karşı savaşmış, 20 Ocak-28 Kasım. 1913 yıllarını da esir olarak geçirmiştir. Ömrünün son altı yılında Kabataş Sultanisi'nde (lise) Edebiyat öğretmeni olarak görev yapan Ömer Seyfettin, 1920 yılında vefat etmiştir.²

Ömer Seyfettin'in, Servet-i fûnûn edebiyatının Arapça Farsça ağırlıklı tarafına karşı arı bir Türkçe ile yazmanın gereğini savunduğu ve Genç Kalemler dergisi ile "Yeni Lisan" olarak kendini gösteren bu akımın öncülüğünü yaptığı dile getirilmiştir. Milli uyanışı sağlamak üzere Türk toplumunun özünü oluşturan yerli ve gelenekçi unsurları öne çıkarmayı hedef edindiği³ belirtilmiştir. Türkçülük hareketi konusunda faaliyette bulunduğu, İttihat ve Terakki cemiyetini, Türkleri kurtaracak bir güç olarak değerlendirdiği, ara ara İttihat ve Terakki'nin Türkçülük ideolojisine yeterince sahip çıkmadığı eleştirilerinde bulunduğu da⁴ tespit edilmiştir.

Onun, Türklük şuurunun yerleşmesi ekseninde hikâyeler kaleme aldığı belirtilmiş,⁵ Milliyetçilik söylemini, millî kimlikler bağlamında incelediği vurgulanmıştır. Ömer Seyfettin, gelenek ve kültürel bellek

¹ İhsan Işık, *Resimli ve metin örnekli Türkiye edebiyatçıları ve kültür adamları ansiklopedisi* (Ankara: Elvan Yayınları, 2007), 7/2761.

² Işık, *Resimli ve metin örnekli Türkiye edebiyatçıları ve kültür adamları ansiklopedisi*. 7, 7/2761.

³ Safa Kılıçoğlu vd., "Ömer Seyfettin", *Meydan larouse* (İstanbul: Meydan yayınevi, 1988), 9/757.

⁴ Murat Koç, "Ömer Seyfettin'in eserlerinde II. Meşrutiyet ve İttihat ve Terakki", *Bilig* 47 (2008), 112, 114.

⁵ Yunus Emre Özsaray, "Yeni hayata Ömer Seyfettin hikâyelerinden bakmak", *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 22 (21 Mart 2021), 466, 467.

arasında kurduğu bağ sayesinde kahramanlarına; toplumsal değerleri tarih aracılığıyla hatırlatan olarak vasedilmiştir. Ömer Seyfettin'in, Türk tarihinin çalkantılar yaşadığı sancılı süreçte hikâyelerindeki millî bilinç vurgusu ile öze dönme arzusunu işlediği ifade edilmiştir.⁶

Yazar'ın insanlardaki milliyet duygusunu uyandırırken "tarih" ve "din" unsurlarını tamamlayıcı olarak kabul ettiği dile getirilmiş, tarih aracılığıyla okuyucularda millî gururu ve millet sevgisini oluşturmayı amaçladığı vurgulanmıştır. Onun hikâyelerinde kahramanların, rollerini yerine getirirken sağlam bir inanca sahip olduklarını hissettirdikleri ileri sürülmüştür. Oğur, Ömer Seyfettin'in tarih konulu hikâyelerinde kazandırdığı değerleri; kahramanlık, fedakârlık, devlet adamlığı, vatan ve millet sevgisi olarak sıralamıştır.⁷

Ömer Seyfettin'in İslam'ın fetih dönemlerinde Türklerin katkılarını göstererek millet sevgisini uyandırmak ve pekiştirmek istediği, onun Türkçülük fikrinin "ideal", "şuur" ve "din" olmak üzere üç temel üzerine oturduğu İslamiyet'i Türk'ün en belirleyici özelliği olarak gördüğü, Türk olmayı, Müslüman olmak ile eşdeğer tuttuğu ifade edilmiştir.⁸

Yapılan araştırmalar Ömer Seyfettin'in İslam'ı Türk milletinin 631 vazgeçilmez değeri ve Türk milliyetçiliğinin mayası olarak gören milliyetperver, vatanperver bir şahsiyet olduğunu ortaya koymaktadır. Hikâyelerinin çokça okunup okutulmasında yazarın bu özelliklerinin etkili olduğu söylenebilir. Baskın yönünün Türkçülük İslamcılık olmakla birlikte Batıcılık⁹ tarafının olduğu da yapılan tespitler arasındadır. Atasoy, Ömer Seyfettin'in çoğunlukla İslâmî değerler çerçevesinde okunmuş olmasıyla beraber modernist unsurların da hikâyelerine aksettiğini belirtmektedir.¹⁰

Modernist unsurlar ve batıcı yaklaşımlar tamamıyla reddedilecek içeriklerden ibaret olmamakla birlikte İslâmî değerlerle çelişen tarafları da barındırmaktadır. Ömer Seyfettin'in bu makaleye konu olan 'Pireler' adlı

⁶ Beyhan Kanter, "Ömer Seyfettin hikâyelerinde kurucu unsurlar tarih ve dil unsurlar", *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları* 10 (Aralık 2013), 10.

⁷ Erol Oğur, "Ömer Seyfettin'in tarih konulu hikâyelerinde değerler", *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi* 20 (2011), 93.96. 105.

⁸ Elif Birinci, *Ömer Seyfettin hikâyelerinde Türk toplumu* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002), 26, 30, 100.

⁹ Kılıçoğlu vd., "Ömer Seyfettin", 9/757.

¹⁰ Arzu Atasoy- Mehmet Temizkan, "Ömer Seyfettin'in 'Horoz' ve 'Dünyanın Nizamı' hikâyelerini modernizm çerçevesinde okumak", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 0/43 (15 Haziran 2020), 3.

hikâyesi de bu açıdan sorunlu taraflar ihtiva etmektedir. Yazarın, İslâmcılık, Türkçülük yönünün baskın karakter olması ve bu çerçevede görülmesi sebebi ile olası zararlı içerikler barındıran hikâyelerine karşı özellikle ilk ve orta eğitim çağındaki çocukların korunaksız olduğu en azından etkiye açık bırakıldığı söylenebilir. Dolayısıyla modernist ve batıcı izlerin yoğun olduğu hikâyelerin değerlerimize etkileri yönüyle yeniden gözden geçirilmesi faydalı olacaktır. Günümüzde okul, yalnızca bilginin değil değerlerin de öğretildiği yapılar olarak düşünülmektedir. Dahası değere dönüşmeyen bilginin değerinden de bahsetmek zordur. Değer üretmeyen bilgi değersizdir. Haliyle değer; asıldır, hedefdir.

“Çocuk, değerlerle ilgili ilk eğitimini ailesinden alsa da bunun bir program dâhilinde aktarılacağı yerler, okullardır. Türkçe öğretiminde metinler en önemli ders materyallerinden biridir. Bu bakımdan değer aktarımında metinlerin kullanılması önem arz etmektedir.”¹¹ Ömer Seyfettin hikâyeleri, ilköğretim ve orta öğretim çağında çokça okutulmakta, Türkçe ve Edebiyat ders kitaplarında örnek metinler olarak işlenmektedir. Bu sebeple yazarın değerlerimiz açısından olumsuz içerikler barındıran çalışmalarının tanıtılması önem arz etmektedir.

Bu çalışmada yazarın Pireler hikâyesi incelenecektir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla hikâye ayet ve hadislere aykırılıklar içermektedir. Aynı kapsamda değerlendirilecek başka hikâyelerinin olması da muhtemeldir. Bu çalışma Pireler hikâyesi ile sınırlandırılmıştır. Bütün eserler üzerinde bir tez çalışması da yapılabilir. Çalışmamızda konu hadislerle oluşan değerlerimiz açısından irdelenecektir. Çalışmanın hacmini makale ölçeğinde tutmak için birden fazla hadisle ilişkilendirilebilecek olan hususlarda yalnızca bir hadis tercih edilecektir.

1. Ömer Seyfettin'in Pireler Hikâyesi ve Değerlendirmeler

Pireler hikâyesinin baş kahramanı, bir otelde tesadüfen karşılaştığı Rose Mayer isimli bir kadınla birlikte yaşamaya başlar. Evlerinde Koton adlı bir köpekleri vardır. Rose Mayer temizlik yönüyle titiz birisidir, bu sebeple köpeği dahi yıkamaktadır. Zamanla köpek hasta olur, Türk veterinerler köpeği iyileştirmede başarılı olamaz. Başkahraman, arkadaşının önerisi üzerine Avrupalı bir veterinerine gider. Veteriner, köpeğin fazla temizlik nedeni ile piresiz kaldığını bunun da köpeği hantallaştırıp hasta ettiğini,

¹¹Muhammet Sallabaş, “Ömer Seyfettin hikâyelerinin Türkçe öğretiminde değer aktarımı bakımından incelenmesi”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/18 (Aralık 2013), 61.

iyileşmesi için üzerine pire bırakılması gerektiğini söyler. Söylenenler yapılı ve bu sayede köpek de sağlığına kavuşur.¹² Hikâyenin özeti kısaca bu şekildedir. Asıl sorunu aralarda yer alan açıklamalar oluşturmaktadır. Tespit edebildiğimiz ve kusurlu bulduğumuz hususları alt başlıklar halinde şöyle sıralayabiliriz.

1.1. Hikâye, Allah İnancını Hafife Alan İçerikler Taşımaktadır

Hikâyenin girişi şu cümle ile başlamaktadır. “Hani şu "rastlantı" dediğimiz, tarihi yapan, mutlulukları yaratan, yuvaları kuran belirsiz el yok mu? İşte o, beni Rose Mayer'le birleştirmişti.” Bu cümle Allah’a iman açısından bakıldığında problemlili gözükmektedir. Aynı kapsamda değerlendirilecek bir başka ifade de hikâyenin ilerleyen sayfalarında yer almaktadır. Avrupalı baytar hekimin, köpeğin hastalık sebebi üzerine yaptığı açıklamaları hayranlıkla dinleyen başkahraman, “Darwin’in gerçeklerini dinliyordum” değerlendirmesinde bulunur. Ardından “Gerçekten hayatın pozitif esrarı bir Asyalının iman dolu olumsuz kafasına sığacak iş değildi.”¹³ cümlesini kullanır. Daha da vahim olanı hikâyenin sonunda yer alır. İtalyan veteriner, vücutta özel bakım kapsamında yapılanlara, doğal olana müdahale olduğunu belirterek karşı çıkar, koltuk altı temizliğini de buna örnek olarak verir ve şöyle bir izahat yapar: “Mesela koltuğunuzun altındaki kılları kesersiniz. Onların görevi nedir? Koltuğun altında adale yoktur. Yalnız ince bir deri. Halbuki ciğerlerin uçları burada. Soğuktan, sıcaktan ciğerleri korumak için tabiat, oraya doğal bir kürk koydu...”¹⁴ Bu açıklamalar, inanç değerlerimiz açısından sorunludur. Tabiatın yaratıcı yerine konulduğu görülmektedir. İman sahiplerini küçümseyen istihzâî yaklaşımlar içermektedir.

Hikâyenin sonlarında “Allah dünyada hiçbir hayvanı, hiçbir organı görevsiz yaratmadı. En fena hayvanların, en muzır mikropların bile görevleri vardır. Dört ayaklı hayvanlar çok tembeldirler, Allah bunların üzerine pireleri koydu.”¹⁵ cümlesi yer almaktadır. Allah’ın varlığını kabul eden bu ifadeler değerlidir. Fakat bu mana hikâyede vurgulu bir şekilde yer almamıştır.

Hikâyede yer alan “belirsiz el”, “Darwin’in gerçekleri” ve “tabiat oraya kürk koydu”, ifadeleri, İslam’ın Allah inancına aykırıdır.

¹² Ömer Seyfettin, *Bütün hikâyeleri-* 5 (İstanbul: Üç Harf ABC Yayınları, 2009), 53-61.

¹³ Kılıçoğlu vd., “Ömer Seyfettin”, 60.

¹⁴ Kılıçoğlu vd., “Ömer Seyfettin”, 60.

¹⁵ Kılıçoğlu vd., “Ömer Seyfettin”, 58, 59.

“Agnostisizmi ve Ateizmi çağrıştırmaktadır. Agnostisizm, Türkçe’de bilinmezcilik şeklinde karşılanan XIX. yüzyılın ikinci yarısı boyunca bir Tanrı’nın var olup olmadığının bilinmeyeceği iddiası etrafındaki görüşleri ifade etmek üzere yaygınlık kazanmış bir anlayıştır.”¹⁶ “Ateizm ise (atheism) teorik anlamda Tanrı’nın varlığını reddetmeye, pratik anlamda ise sanki Tanrı yokmuş gibi davranmaya götüren görüş olarak tanımlanmaktadır.”¹⁷ “XIX. yüzyılda bilimin gelişmesiyle birlikte yaratmanın evrimsel bir süreçte gerçekleştiği, canlıların ortaya çıkış ve türeyişinin Tanrı’nın değil tabiatın bir eseri olduğu iddia edilmiştir. Darwin bu teorinin esasını teşkil eden fikirlerin sahibidir.”¹⁸

Hikâyenin sonunda Allah’ın yaratmasına vurgu yapan kısımların yer alması sevindiricidir. Fakat bu durum hikâyenin teması içerisinde silik kalmakta ve hikâyenin geneli ile birleştirilince Ateizmin farklı bir versiyonu olan Deizme kapı aralamaktadır. Deizm, “Tanrı’nın varlığını kabul etmekle birlikte dini doktrinleri reddeden bir anlayışın adıdır.”¹⁹ “Herhangi bir vahyedilmiş dine bağlı olmaksızın Tanrı’nın varlığını kabul etmek, bununla birlikte O’nun ilim ve irade gibi sıfatlarını reddetmek, böyle bir varlığın âlemde tesirleri gözlenen veya tezahür eden hikmet ve inâyetinin bulunmadığına inanmak, âhireti inkâr, hususi bir dine ait -Tanrı’nın varlığı dışındaki- bütün itikad esaslarını reddetmek anlamına geldiği belirtilmiştir.”²⁰

İslâm kelamına göre Allah, (c.c.) isimleri ve sıfatları ile bilinebilir. Allah, her an yaratan, yarattıklarını terbiye eden, gözeten, rızıklandırılan... ve hesaba çekecek olandır. Kur’ân-ı Kerîm’de bu kapsamda çokça ayet yer almaktadır.²¹ Örnek olarak Haşr suresinin son ayetleri verilebilir:

“O, kendisinden başka tanrı olmayan Allah’tır; duyular ve akılla idrak

¹⁶ İlhan Kutluer, “Lâedriyye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul, 2003), 27/41.

¹⁷ Mustafa Sinanoğlu, “İlhâd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/22/96.

¹⁸ Mehmet Bayraktar, “Tekâmül Nazariyesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/337.

¹⁹ Timuçin Afşar, *Felsefe Sözlüğü* (İstanbul: Bulut Yayınları, 2019), 502.

²⁰ Hüsameddin Erdem, “Deizm”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/9/109.

²¹ Fâtiha, 1/1-3. Bakara, 2/112, 137, 181, 207, 255, 286; Âl-i İmrân, 3/26, 29, 92, 108; Nisâ, 4/87, 131, 171; En’âm, 6/14, 59/73, 101; A’râf, 7/143, 180; Hûd, 11/6, 73; Yûsuf, 12/64; İsrâ, 17/110; Tâhâ 20/8; Enbiyâ, 21/ 22; Hac, 22/60, 66; Kasas, 28/84; Ankebût, 29/6; Secde, 32/7; Fâtır, 35/45; Yâsîn, 36/82; Sâd, 38/4-5; Zümer, 39/53; Mü’min, 40/20, 40; Zuhruf, 43/80 Kâf, 50/16; Necm, 53/23; Rahmân, 55/26-27; Hadîd, 57/4; İhlâs, 112/4; A’lâ, 87/3.

edilemeyi de edileni de bilir. O rahmândır, rahîmdir. O, kendisinden başka tanrı olmayan Allah'tır; egemenliğin mutlak sahibidir, her türlü eksiklikten uzaktır, esenlik verendir, güven sağlayan ve kendisine güvenilendir, görüp gözeten ve yönetendir, üstündür, iradesine sınır yoktur, büyüklükte eşi olmayandır. Allah onların yakıştırdıkları ortaklardan tamamıyla münezzehtir. O, takdir ettiği gibi yaratan, canlıları örneği olmadan var eden, biçim ve özellik veren Allah'tır. En güzel isimler O'nundur. Göklerdeki ve yerdeki hep O'nu tesbih ederler. O üstündür, hikmet sahibidir."²²

Kur'ân-ı Kerîm'de en güzel isimlerin Allah'a ait olduğu vurgulanmış, Hz. Peygamber de bir hadisinde ashabına Allah'ı isimleri ile öğretmiştir. Tirmizi'de yer alan bu hadis şöyledir:

...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ) : "إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا مِائَةً غَيْرُ وَاحِدَةٍ مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ. هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّبُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ الْعَفَّارُ الْمَهَابُ الْوَهَّابُ الرَّزَّاقُ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ الْقَابِضُ الْبَاسِطُ الْخَافِضُ الرَّافِعُ الْمُعِزُّ الْمُذِلُّ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ الْحَكَمُ الْعَدْلُ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ الْحَلِيمُ الْعَظِيمُ الْعَفُورُ الشَّكُورُ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ الْخَفِيفُ الْمُقْبِثُ الْحَسِيبُ الْجَلِيلُ الْكَرِيمُ الرَّقِيبُ الْمُجِيبُ الْوَاسِعُ الْحَكِيمُ الْوَدُودُ الْمَجِيدُ الْبَاعِثُ الشَّهِيدُ الْحَقُّ الْوَكِيلُ الْقَوِيُّ الْمَتِينُ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ الْمُخْصَى الْمُبْدِئُ الْمُعِيدُ الْمُخْيِي الْمُمِيتُ الْحَيُّ الْقَيُّومُ الْوَاحِدُ الْمَاجِدُ الْوَاحِدُ الصَّمَدُ الْقَادِرُ الْمُقْتَدِرُ الْمُقَدِّمُ الْمُؤَخَّرُ الْأَوَّلُ الْآخِرُ الظَّاهِرُ الْبَاطِنُ الْوَالِي الْمُنْعَالِي الْبَرُّ التَّوَّابُ الْمُنتَقِمُ الْعَفُورُ الرَّؤُوفُ مَالِكُ الْمَلِكِ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ الْمُفْسِطُ الْجَامِعُ الْعَزِي الْمُعْنَى الْمَنْعِيُّ الصَّائِرُ النَّافِعُ النَّوْرُ الْهَادِي الْبَدِيعُ الْبَاقِي الْوَارِثُ الرَّشِيدُ الصَّبُورُ.

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın, yüzden bir eksik, doksan dokuz ismi vardır. Kim bu isimleri (öğrenip gereğiyle amel ederek) sayarsa, cennete girer. (Bu isimler şunlardır): "Allah: O vardır. O'ndan başka da ilâh yoktur. er-Rahmân: Dünyada bütün mahlûkata merhamet ve ihsan eder. er-Rahîm: Âhirette sadece müminlere merhamet ve ihsan eder. el-Melik: Mülkün ve varlığın sahibi O'dur. el-Kuddûs: Her türlü eksiklik ve kusurdan münezzehtir. es-Selâm: Esenlik sahibidir, esenlik verendir, selâmete ulaştırandır. el-Mü'min: Güven veren, emin kılan, koruyan, iman nurunu verendir. el-Müheymin: Her şeyi görüp gözeten, her varlığın yaptıklarından haberdar olandır. el-Azîz: İzzet sahibi, her şeye galip olan, karşı gelinemeyendir. el-Cebbâr: Azamet ve kudret sahibidir. Dilediğini yapar ve yaptırır. el-Mütekebbir: Büyüklükte eşi ve benzeri yoktur. el-Hâlık: Yaratan, yoktan

²² Hayreddin Karaman vd., *Kur'an yolu: Türkçe meâl ve tefsir* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2007), 5/300.

var edendir. el-Bâri: Her şeyi kusursuz ve ahenkli yaratandır. el-Musavvir: Varlıklara şekil ve suret verendir. el-Gaffâr: Günahları çok bağışlayandır. el-Kahhâr: Mağlûb olmayan tek galiptir. el-Vehhâb: Karşılıksız nimetler verir. er-Rezzâk: Her varlığın rızkını verir. el-Fettâh: Her türlü sıkıntıları giderir. el-Alîm: Gizli, açık, geçmiş, gelecek, her şeyi bilir. el-Kâbid: Dilediğinin rızkını daraltır; ruhları alır. el-Bâsıt: Dilediğinin rızkını genişletir; ruhları bedenlerine yayar ve huzura erdirir. el-Hâfid: Hak edenleri alçaltıp zillete düşürür. er-Râfi: Hak edenlere şeref verip yükseltir. el-Muizz: Dilediğini yüceltip aziz eder. el-Müzil: dilediğini zillete düşürüp rezil eder. es-Semî": Her şeyi işitir, duaları kabul eder. el-Basîr: Gizli açık, her şeyi görür. el-Hakem: Mutlak hâkim, hikmet sahibidir. . el-Adl: Mutlak adalet sahibidir, adaletin ta kendisidir; aşırılığa meyiletmeyendir. el-Latîf: Lütuf ve ihsan sahibidir. el-Habîr: Her şeyden haberdardır. el-Halîm: Cezalandırmada acele etmez, hilm sahibidir. el-Azîm: Pek büyük ve yücedir. el-Gafûr: Mağfireti boldur. eş-Şekûr: Az amele çok sevap verir. el-Alî: Yüceler yücesidir. el-Kebîr: Büyüklükte benzeri yoktur. el-Hafiz: Koruyucu olandır. el-Mukîr: Rızıkları yaratandır. el-Hasîb: Kulların hesabını en güzel ve çabuk şekilde görür. el-Celîl: Celâl ve azamet sahibidir. el-Kerîm: Keremi, ikramı ve ihsanı boldur. er-Rakîb: Her işi, her varlığı, her an gözetir, murakabe eder. el-Mücîb: Duaları işitir, kabul eder. el-Vâsi": Rahmeti, kudreti ve ilmi her şeyi kuşatır. el-Hakîm: Her işi hikmetlidir. el-Vedûd: Sever, sevilmeyle lânyktır. el-Mecîd: Şerefi üstün, nimeti sonsuzdur. el-Bâis: Öldükten sonra tekrar diriltir. eş-Şehîd: Her şeyi gözler ve bilir. el-Hakk: Varlığı ve ulûhiyeti hak ve gerçektir. el-Vekîl: Kendisine güvenilir ve dayanılır. el-Kavî: Kuvvet ve kudret sahibidir. el-Metîn: Her şeye gücü yeter. el-Velî: Müminlere dost ve yardımcıdır. el-Hamîd: Övülmeye lânyktır. el-Muhsî: Varlığı bütün ayrıntılarıyla bilir. el-Mübdî: İlk ve örneksiz yaratandır. el-Muîd: Öldürüp tekrar diriltendir. el-Muhyî: Yarattıklarına hayat ve can verendir. el-Mümîr: Her canlıya ölümü tattırır. el-Hayy: Ezelî ve ebedî bir hayat ile diridir. el-Kayyûm: Her şeyin varlığı kendisine bağlıdır ve kâinatı idare edendir. el-Vâcid: Hiçbir şey kendisine gizli kalmaz. el-Mâcid: Kadri ve şanı büyüktür. el-Vâhid: Bir ve tektir. es-Samed: Hiçbir şeye ihtiyacı yoktur ve herkes ona muhtaçtır. el-Kâdir: Kudretlidir, her şeye gücü yeter. el-Muktedir: Varlık üzerinde dilediği gibi tasarruf eder, kudret sahibidir. el-Mukaddim: Dilediğini öne geçirir. el-Muahhir: Dilediğini sona bırakır. el-Evvel: Varlığının başlangıcı yoktur. el-Âhir: Varlığının sonu yoktur. ez-Zâhir: Varlığı ve birliği açık ve âşikârdır. el-Bâtın: Görülmesi ve mahiyetinin bilinmesi açısından gizlidir. el-Vâlî: Bütün kâinatı sevk ve idare eder. el-Müteâlî: Son derece yüce ve aşkındır. el-Berr: İyilik ve ihsanı boldur. et-Teovâb: Tevbeleri çokça kabul eder. el-Müntekim: Suçlulara cezalarını verir, mağdurların intikamını alır. el-Afüv: Affı boldur, günahları bağışlar. er-Raûf: Pek şefkatlidir. Mâlikü'l-mülk: Mülkün tek

gerçek sahibidir. *Zü'l-celâli ve'l-ikrâm*: Celâl (azamet) ve ikram sahibidir. *el-Muksit*: Adaletle hükmeder. *el-Câmi*": Toplayıp düzenler, kıyamet günü hesaba çekmek için mahlûkatı bir araya toplar. *el-Ganî*: Her şeyden müstağnidir. *el-Muğnî*: İhtiyaç giderir ve zengin eder. *el-Mâni*": Dilemediği şeye mani olur; istemediği şeyin önünde aşılmaz engel O'dur. *ed-Dârr*: Zarar ve elem verir. *en-Nâfi*": Fayda ve yarar verir. *en-Nûr*: Varlığı nurlandırır, nurun kaynağıdır. *el-Hâdî*: Hidayete erdirir. *el-Bedî*": Sanatkârane ve eşsiz, benzersiz yaratır. *el-Bâkî*: Varlığının sonu yoktur. *el-Vâris*: Her şeyin asıl sahibidir. *er-Reşîd*: İrşad edicidir. *es-Sabûr*: Çok sabırlıdır." ²³

Verilen hadis Allah'ı (c.c.) isimleri ile tanıtmaktadır. Esmâ-i hüsnâ; en güzel isimler manasındadır. Bu hadiste 99 isim yer almaktadır. İsimler yanında Allah'ın sıfatlarını da zikretmek konuya daha da açıklık getirecektir. Allah'ın sıfatları denince "Allah'ın insanlarca bilinmesini sağlayan nitelik" veya "Allah'ın zâtına nisbet edilen mâna ve mefhum" diye tanımlanır."²⁴ Bu noktada sıfatların tasnifi ile ilgili ileri ayrıntıya girmeden konunun anlaşılması kapsamında Zati ve Sübûtî sıfatlara kısa açıklamaları ile yer vermek faydalı olacaktır.

"Zati Sıfatlar; Vücut: "Var olmak" demektir. Allah vardır ve varlığı zatının gereğidir. Kıdem: Allah kadimdir, yani varlığının başlangıcı yoktur. Varlığı herşeyden öncedir. Bekâ: "Allah'ın varlığının sonu olmamasıdır. Allah'tan başka her şeyin belli bir süre sonra varlığı sona erecektir. Allah ise hiç ölmeyecek ve her zaman var olacaktır. Vahdaniyet: Allah birdir. Muhâlefetün li'l-havâdis: "Sonradan olanlara benzememek" demektir. Allah'a yaratıklarından hiçbirini benzemez. O, her şeyinde benzersizdir Allah'ın subuti sıfatları da şunlardır: Hayat: Allah hakiki ve ezeli hayat ile diridir. Her canlıya O, hayat vermektedir. İlim: "Bilmek" demektir. Allah, yerde ve göklerde olan her şeyi bilir. Hatta insanların gönüllerinde sakladıklarını da bilir. O'nun bilmediği hiçbir şey olmaz. Semi': İşitmek demektir. Allah, her şeyi, uzaklık ve yakınlık söz konusu olmadan, işitir. Hatta içimizdeki fısıltıları da işitir. Basar: Görmek demektir. Allah, her şeyi görür. O şeyin, uzakta ve yakında olmasıyla kapalı açık, aydınlık ve karanlık, küçük ve büyük olması fark etmez. İrade: Dilemek demektir. Allah diler ve dilediğini yapar. Dilediği her şeyi yapmada güçlük çekmeyeceği

²³ Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemî Tirmizî, *Sünen-i Tirmizî*, thk. Ahmed Muhammed Şakir, Muhammed Fuad Abdülbaki (Mısır: Şirketü Matbaati'l-Mustafa, 1975), "Deavât", 82.

²⁴ İlyas Çelebi, "Sıfat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/37/100.

gibi bir yardımcıya da muhtaç olmaz. Kudret: “Güç yetirmek” demektir. Allah’ın her şeye gücü yeter. Güç yetiremeyeceği, zorlanacağı hiçbir şey yoktur. Kelam: “Söylemek” demektir. Allah, harf ve sese muhtaç olmadan söyler. Kur’an-ı Kerim ve diğer semavi kitaplar O’nun sözüdür. Tekvin: “Yaratmak” demektir. Kâinatı ve kâinattaki tüm varlıkları yaratan, yaşatan ve besleyip büyüten O’dur. O’ndan başka yaratıcı yoktur.”²⁵ Kısaca değinebildiğimiz kadarıyla İslâm inancı Allâh’ı isimleri ve sıfatları ile tanıtmaktadır. Mümin olmak da isim ve sıfatları ile Allah’ı bilmeyi ve inanmayı gerekli kılmaktadır.

Hikâye; okurlarını özellikle ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki çocukları, Darwin’in, yaratılış inancına aykırılık içeren nazariyelerini gerçekmiş gibi kabullenme ile yüz yüze getirmektedir. Varlık âleminin rastlantı sonucu oluştuğu fikrinin yerleşmesine zemin hazırlamaktadır. Hikâye, okurlarını Agnostisizm, Darvinizm, Ateizm ve nihayetinde Deizm gibi akımların etkisine açık halde bırakmaktadır.

Hikâye bu yönüyle inanç değerlerimize aykırıdır. İnanç değerlerimiz üzerinde şüphe oluşturmaya, başta dini duyguları gelişim çağındaki çocuklar olmak üzere okuyucuyu Allah’ın varlığını inkâra, Allah’ın bilinemez olduğu anlayışına veya Deizm yaklaşımlarına yöneltebilecektir.

İslam inancına göre Allah bilinemez değildir. İsim ve sıfatları ile insan idrakinin sınırları çerçevesinde bilinebilir. Yukarıda kısa açıklamaları ile verilen isimler ve sıfatlar öğrenildikçe konuyla alakalı bilgi sahiplerini dinledikçe ve kişi, içinde yaşadığı âlemi dikkatle/ibretle izledikçe yaratıcısını anlayacak ve tanıyacak, Allah hakkında yeterli ve doğru bilgi edinme imkânına ulaşacaktır.²⁶

Kur’ân-ı Kerim’de ve Hz. Peygamber’in hadislerinde Allah, (c.c.) isimleri ve sıfatları ile bildirilmektedir. Hikâyede yer alan “rastlantı”, “belirsiz el” “tabiat, oraya doğal bir kürk koydu”, “iman dolu olumsuz kafa”, “Darwin’in gerçeklerini dinliyordum” ifadeleri inanç değerlerimizi örselemektedir. Yukarıda izah edildiği şekliyle Allah’a iman değerlerimizle çelişmektedir.

1.2. Hikâye, Köpekle Birlikte Yaşamayı Normalleştiren İçerikler Taşımaktadır

Hikâyenin baştan sona Koton isimli köpek üzerine kurgulandığı

²⁵ Lütfi Şentürk- Seyfettin Yazıcı, *İslam ilmihi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2017), 43-44.

²⁶ Çelebi, “Sıfat”, 37/100.

görülmektedir. Hikâyede; “Yirmi yaşında ya vardım ya yoktum. Küçücük köpeğim Koton'la İzmir'in ikinci sınıf otellerinden birinde oturuyordum.” cümlesi yer almaktadır. Hikâyenin başkahramanı, Rose Mayer ile birlikte kaldığı evle ilgili olarak: “O, ben, köpeğim, üçümüz de günde üç defa banyo ediyorduk.” cümleleri dikkat çekicidir. Hastalanan köpek, tedavisi için Avrupalı veteriner hekimin önerisi ile pireli bir mekânda bir hafta bırakıldıktan sonra pireleri ile birlikte eve getirilmiştir. Öyleki evin tamamını hatta apartmanı pirelerin sardığı belirtilmektedir.²⁷

Hikâye evde köpek beslemeyi bilinçaltına yerleştirmektedir. Hadislerde köpek besleme, ziraat, hayvancılık, emniyet ve av gibi bazı özel sebeplerle sınırlandırılmıştır.²⁸ Bu izin de köpeklerin, ev halkıyla aynı ortamda değil ev dışında uygun ortamlarda barındırılmasıdır. Günümüzde köpeklerin iştme, görme ve koku alma gibi hassasiyetlerinden faydalanılarak, arama kurtarma faaliyetleri, suçluların tespiti gibi çeşitli alanlarda kullanılmasının da verilen izinler kapsamında olduğunu belirtmek gerekir.²⁹ İhtiyaç halinde köpek beslemeye izin verilmiş, fakat ev içinde süs hayvanı olarak beslenmesi hoş karşılanmamıştır.³⁰ Bu konuda yasaklayıcı içerik taşıyan hadisler bulunmaktadır. Hikâyede rol alan Koton isimli köpek ihtiyaca binaen beslenen bir köpek değildir. Evin içinde ev halkıyla birlikte günde üç defa banyo yaptırıldığı belirtilen pireleri ile birlikte evin içine alınan bir köpektir. Hikâyede yer aldığı şekliyle bir köpek edinmek, hadislerden çıkarılan hükümlere aykırılık teşkil etmektedir. Hadis kitaplarında; evde köpek beslemenin nehyedilmesi,³¹ temizlik,³² avda kullanma,³³ köpeklerin yaşamı³⁴, köpeklerin satılması,³⁵ köpeklere şefkat³⁶

²⁷ Kılıçoğlu vd., “Ömer Seyfettin”, 53, 54.

²⁸ Buhârî, “Hars”, 3, “Bedü'l-halk”, 17, “Zebâih”, 6; Müslim, “Müsâkât” 50-54, 57, 59, 61; Tirmizî, “Sayd”, 17; Nesâî, “Sayd”, 12, 13, 14; İbni Mâce, “Sayd”, 2; Yusuf b. Abdülhâdi, *el-İğtirâb fî ahkâmî'l-kilâb*, thk. Abdullah b. Muhammed Ahmed et-Tayyar (y.y.: Dârü'l-Vatan, 1417), 1/105, 106; Mehmet Yaşar Kandemir vd., *riyâzû's-salihîn* (İstanbul: Erkâm yayınları, 2000), 7/197-198.

²⁹ Ali Bardakoğlu, “Köpek”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/251.

³⁰ Bardakoğlu, “Köpek”, 26/251.

³¹ Buhârî, “Hars. ve'l-müzâra'a”, 3, “Zebâih”, 6; Müslim, “Müsâkât”, 50-61; Buhârî, “Bedü'l-halk”, 7, 17; Müslim, “Libâs”, 81-84.

³² Buhârî, “Vuđû”, 33; Müslim, “Tahâret”, 93.

³³ Nesâî, “Büyü”, 91

³⁴ Buhârî, “Bedü'l-halk”, 17; Müslim, “Tahâret”, 93, “Müsâkât”, 43-48

³⁵ Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmail Buhârî, *Sahîh-i Buhârî*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Riyâd: Dârü's-Selâm, 1419), “Büyü”, 113; Müslim, Ebu'l-Hüseyn el-Kuşeyrî en-Nisâbüri

gibi alanlarda çokça hadis yer almaktadır. Konuyla ilgili hadislerden birisi şu şekildedir:

...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « : مَنْ أَمْسَكَ كَلْبًا ، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ كَلِّهُ يَوْمَ مِنْ عَمَلِهِ فَيَرِطُ إِلَّا كَلْبَ حَزْنٍ أَوْ مَاشِيَةٍ

Abdullah ibn Ömer (ra) şöyle demiştir: *Rasûlüllah Sallallahü Aleyhi ve Sellem: "Davar köpeği yahut av köpeğinden başka bir köpek edinen kimsenin hayırlı amelinden her gün bir kırat eksilir."*³⁷

İslam dini hayvanlara şefkati emretmiştir. Evde köpek beslemek köpeğin fitratına aykırı davranarak şefkatsizlik olarak değerlendirilebilir. Hayvanların, doğal ortamlarından alınıp evlere hapsedilmesi özgürlüklerinin kısıtlanması olarak düşünülebilir. Bu durum hayvanların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yetilerinin köreltilmesi gibi sonuçlar da oluşturabilir. Evde köpek besleme, yakın çevrenin rahatsız edilmesine, köpek korkusu yaşayanların tedirgin edilmesine ve çeşitli sağlık sorunlarına sebep olması da muhtemeldir.³⁸

Hadislerde evde köpek beslemenin hoş karşılanmadığı görülmektedir. Hikâyede ise evde köpek besleme teşvik edilerek Hz. Peygamber'in hadislerinin oluşturduğu değerlere aykırı düşülmüştür.

1.3. Hikâye, Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Eden İçerikler Taşımaktadır

Hikâyenin başkahramanı, İzmir'in ikinci sınıf otellerinden birinde köpeği Koton'la birlikte kalmaktadır. Kaldığı otele kadın bir müşteri

Müslim, *Sahîh-i Müslim*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beirut/Lübnan: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, t.y.), "Müsâkât", 40-42.

³⁶Ebü Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni, İbn Mâce, *Sünenü İbn Mâce*, thk., Muhammed b. Sâlih Râcî (Riyâd: Beytü'l-Efkârî'd-Düveliyye, t.y.), "Fiten", 22.

³⁶Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdî es-Sicistânî Ebû Dâvûd, *Sünen-i Ebû Dâvûd*, thk. Şuayb el-Arnaûd (y.y.: Dâru'r-Risâleti'l-Arabiyye, 2009), Edeb, 58, 66; Tirmîzî, "Birr", 16.

³⁶Buhârî, Edeb, 112; Müslim, "Fedâil", 65, Sayd", 52, 58; "Edâhî", 42; Ebû Dâvûd, "Edeb", 106; İbn Mâce, "Zebâih", 10; İbn Mâce, "Sayd", 12; Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Ebû Hâcir Muhammed Saîd Besyûnî (Beirut: y.y., 1405/1985); Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkadir Ata (Beirut/Lübnan: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003), VIII, 388, XXV; 323; Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fadl Dârimî, *Sünen-i Dârimî*, thk. Hüseyin Esed ed-Dârânî (Suud: Dâru'l-Muğni, 2000), "Edâhî", 25.

³⁷Buhârî, "Hars. ve'l-müzâra'a", 3, "Zebâih", 6; Müslim, "Müsâkât", 50-61.

³⁸Kader Yıldız, "Barf besleme: köpek ve kedilerde parazit hastalıkları bakımından taşıdığı riskler", *Veteriner Farmakoloji ve Toksikoloji Derneği Bülteni* 12/3 (29 Aralık 2021), 142.

gelmiştir. Başkahraman yeni müşteriden etkilenmiş ve onu göz hapsine almıştır. Otel görevlisinden de bazı bilgiler almıştır. İsmi Rose Mayer'dir ve Fransız'dır. Rose Mayer'i takip etmeye hakkında bilgiler toplamaya başlar. Konuyla ilgili olarak hikâyede şu cümle yer alır: "...gizlice takip ettiğim için görüyordum ki, her gün Fransız postanesine gidiyor, mektup soruyor."³⁹

Yazar, hikâyenin bu kısmı ile, insanların özel durumlarının takip edilmesi ve kişisel bilgilerinin gizlice elde edilmesine yönelik eylemleri, normalleştirmekte okuyucularına kötü örnek olmaktadır. Bu konuda Kur'ân-ı Kerîm'de "...Gizlilikleri araştırmayın, birbirinizin gıybetini yapmayın..."⁴⁰ ayeti yer alırken konuyla ilgili bir hadis de şöyledir.

...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا تَحَاسِدُوا ، وَلَا تَبَاغِضُوا ، وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا تَحَسَّسُوا وَلَا تَتَنَاجَشُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا

Ebû Hüreyre'den rivâyet edildiğine göre Allah Rasûlü Sallahü Aleyhi ve Sellem buyurmuştur: "*Birbirinize haset etmeyin, kin tutmayın. Başkalarının gizli hallerini araştırmayın, konuştuklarına kulak kabartmayın, müşteri kızıştırmayın. Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun.*"⁴¹

Hadis bize kıskançlık etmeme, kin beslememe, gizli hallerin peşine düşmeme, haksız ticari uygulamalar yapmama gibi değerleri öğretmektedir. Hikâyede; Rose Mayer isimli müşteri çekiştirilmiş, gizlice takip edilmiş ve kişisel bilgileri üçüncü kişilerden elde edilmiştir. Üçüncü kişilerden bir başkasına ait bilgileri elde etmeye çalışmak, gizli takipte bulunmak erdemli davranışlarla uyuşmamaktadır. Hikâye kaleme alınırken bu hususlara dikkat edilmediği görülmektedir.

1.4. Hikâye Ticaret Ahlakını İhlal Eden İçerikler Taşımaktadır

Hikâyede başkahraman, kaldığı otele gelen yabancı kadınla alakalı bilgiler toplamaya başlar. İlk müracaat ettiği kişi otelin görevlisidir. Olay hikâyede şöyle geçer:

"Bir gün karşımdaki odaya, iri mavi gözlü, sarı saçlı bir Fransız kıızı geldi. Kederli olduğu yüzünden belli idi. Otelciye kim olduğunu sordum." "Paris'ten bir Ermeni doktorun peşine takılmış, doktorun ailesi kabul etmemiş, kovmuşlar. Zavallı şimdi memleketine dönmek için vapur bekliyor." dedi.

³⁹ Kılıçoğlu vd., "Ömer Seyfettin", 53.

⁴⁰ Hucurat, 49/12.

⁴¹ Müslim, Birr, 30.

Ticari bir müessese olan otelde saklı kalması gereken bilgilerin otel görevlisi tarafından üçüncü bir kişiyle paylaşıldığı anlaşılmaktadır. Allah Rasûlü ümmetini bu tür davranışlardan menetmiştir. Konuyla ilgili hadislerden birisi şöyledir:

...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ ، وَإِذَا أُؤْتِيَ حَانَ

Ebü Hüreyre'den rivâyet edildiğine göre Allah Rasûlü Sallahü Aleyhi ve Sellem buyurmuştur “Münafığın alâmeti üçtür: Söz söylediği zaman yalan söyler, vaad ettiği vakit sözünde durmaz, kendisine bir şey emanet edildiği zaman hıyanet eder.”⁴²

Hikâyede anlatıldığına göre Rose Mayer isimli müşteri, kimlik bilgilerini ibraz etmiş, belirlenen ücret karşılığında otelde kalmak üzere işlemlerini yapmıştır. Bu işlemler iki tarafın haklarını birbirlerine karşı koruyacaklarına ve sorumluluklarını yerine getireceklerine dair bir sözleşmedir. İbraz edilen kimlik bilgileri işletmeye emanettir. Bu işlem aynı zamanda yetkisiz/ilgisiz kişilerle paylaşılmayacağına dair bir söz vermedir. Otel görevlisi, sözünde durmamıştır, bilgileri paylaşarak emanete ihanet etmiş ve beyanın aksini yaparak yalan da söylemiştir.

Hikâyeyi bu şekilde kurgulayan yazar, dürüst olmak, sözünde durmak, emaneti korumak gibi ticaret ahlakının da temelini teşkil eden erdemleri olumsuz etkileyecek hususlarda beklenen özeni göstermemiştir.

1.5. Hikâye Olduğundan Farklı Görünmeyi Meşrulaştıran İçerikler Taşımaktadır

Hikâyenin başkahramanı, Rose Mayer'i takiplerinin ardından tanışma fırsatı bulur ve konuşmalar devam eder. Bu kapsamda hikâyede şu açıklama yer almaktadır. “... Teselli verdim. Hayatın felsefesini yaptım. Hiç de toy bir kız değildi. Her şeyi biliyordu. Realistti. Fakat namusuna pek büyük kıymet veriyor, sakın bir ev kadını olmasını her hayali mutluluğa tercih ediyordu. Güya ben de onun gibi sessizliği seviyordum.”⁴³

Bu cümlelerde “hayatın felsefesini yaptım”, “Güya ben de onun gibi sessizliği seviyordum.” ifadeleri; öyle değildim, öyle düşünmüyordum ama düşüncelerime aykırı davrandım, yani dürüst olmadım, hakikati gizledim,

⁴² Buhârî, “Edeb”, 69.

⁴³ Kılıçoğlu vd., “Ömer Seyfettin”, 54.

onu memnun etmek için, onunla birlikte olmayı başarabilmek için olduğumdan farklı göründüm anlamına gelmektedir. Bu açıklamalar, maksada ulaşmak için dürüstlükten taviz verileceği düşüncesini telkin etmekte, sahte davranmayı normalleştirmektedir.

Hz. Peygamber “*Hûd sûresi ve kardeşleri beni ihtiyarlattı*”⁴⁴ buyurmuş sûrenin nesinin kendisini ihtiyarlattığı sorulduğunda, “*Sana emredildiği gibi dosdoğru ol!*”⁴⁵ meâlindeki âyetin kendisini ihtiyarlattığını söylemiş, ümmetini de bu konuda uyarmıştır. Kur’ân-ı Kerîm’de birçok ayette yalan yasaklanmış, doğruluk emredilmiş⁴⁶ aynı kapsamda Hz. Peygamber’den de yalanı yasaklayan ve doğruluğu teşvik eden çokça hadis rivayet edilmiştir.⁴⁷ Bu hadislerden birisi şöyledir:

... عن أبي بكر رضي الله عنه قال : قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « أَلَا أُتَيْتُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ ؟ قُلْنَا : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ : « الإِشْرَاقُ بِاللَّهِ ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ » وَكَانَ مُتَّكِنًا فَجَلَسَ ، فَقَالَ : « أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ ، وَشَهَادَةُ الزُّورِ » فَمَا زَالَ يُكْرِمُهَا حَتَّى قُلْنَا : لَيْتَهُ سَكَتَ

Ebû Bekre radiyallahu anh şöyle dedi: *Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: “En büyük günahı size haber vereyim mi?” buyurdu. Biz, evet, yâ Resûlallah, dedik. Resûl-i Ekrem: “Allah’a şirk koşmak, ana babaya itaatsizlik etmek” buyurduktan sonra, yaslandığı yerden doğrulup oturdu ve “İyi belleğin, bir de yalan söylemek, yalancı şahitlik yapmaktır” buyurdu. Bu son cümleyi sürekli tekrarladı. Biz daha fazla üzülmesini arzu etmediğimiz için “keşke sussa” diye temennide bulunduk.*⁴⁸

Doğruluk insanlık için en önemli değerdir. Ömer Seyfettin bu hikâyesinde otelde karşılaşmış bir şekilde iletişimde bulunmayı başardığı Rose Mayer’le birlikteliğini sürdürebilmek için olduğundan farklı görüldüğünü ima etmektedir. Bu haliyle yazar, okurlarını, duruma göre

⁴⁴ Tirmizî, Tefsîr, 56.

⁴⁵ Karaman, *Kur’an yolu*, 3/201.

⁴⁶ Bakara, 2/183; Nisâ, 4/48, 50; Yûnus, 10/17, 69; Hûd, 11/18; Hac, 22/30; Enbiyâ, 21/5; Ankebût, 29/45; Zümer, 39/60; Kalem, 68/51; Hadîd, 57/19.

⁴⁷ Buhârî, Tefsîr, (Şuarâ) 2, Cenâiz, 33, 93, Bed’ü’l-halk, Edeb, 6, 69, Savm, 8, 1; Müslim, İmân, 355, Cihâd ve siyer, 74, İmân, 62, 171, Birr, 105; Ebû Dâvûd, Edeb, 7, 80, Kadâ’ (Akdiye), 15; Tirmizî, Birr, 26, 46, İmân, 12, Büyû’, 4, Sulh, 2, Sıfatü’l-kıyâme, 60; Ebû Dâvûd, Edeb, 71, 80; Nesâî, Büyû’, 4; İbn Mâce, Sünnet, 7; Ebû Abdullah el-Asbahî el-Himyerî Malik b. Enes, thk. Muhammed Mustafa el-a’zamî (*Muvatta-i Mâlik* (y.y.: Müeesesetü Ziyâd b. Sultân, 2004), Kelâm, 7; İbn Hanbel, II, 349, II, 353, , IV, 162, V, 323; Dârimî, Rikâk, 12; Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed et-Temîmî, İbn Hibbân, *Sahîh-i İbn Hibbân*, thk. Şuayb Arnavut (y.y.: Müeesesetü’r-Risâle, t.y., t.y.), İbn Hibbân, *Sahîh*, I, 509, XIII, 44.

⁴⁸ Buhârî, “Şehâdât”, 10, “Edeb”, 6, “İsti’zân”, 35, “İstîtabe”, 1; Müslim, “İmân”, 143; Tirmizî, “Şehâdât”, 3, “Birr”, 4, “Tefsîr”, 5

olduğunuzdan farklı görünmeniz ve gerçeğe aykırı tutumlar takınmanızda bir mahsur yoktur anlayışına itmektedir.

1.6. Hikâye Nikâhsız Birliktelikleri Meşrulaştıran İçerikler Taşımaktadır

Hikâyenin başkahramanı, amacına ulaşmış ve Rose Mayer'le birlikte yaşamayı başarmıştır. Bu durum hikâyede şöyle geçmektedir: “Bir ay geçmeden anlaştık. Paris'teki ailesinden para geldiği halde gitmedi. Benimle birleşti. İkinci Kordon'un arkasında küçük bir apartman kiraladık. Ah bu serbest evlilikler! O kadar mutlu olmuştum ki... İçimde kapalı kalmış çılgın bir sevinç kumrusunun dem çekerek çırpındığını duyuyordum.”⁴⁹ Hikâyenin ilerleyen kısımlarında “O vakitler Rahmi isminde bir arkadaşım vardı. Rose'u yalnız onunla tanıştırmıştım. Pazar günleri evimize gelirdi.”⁵⁰ cümlesi de yer almaktadır.

Bu açıklamalarda; yabancı bir erkekle bir kadının, bir ay boyunca görüşmelerinin buluşmalarının olduğu, birleşmenin vuku bulduğu, ardından bir evde birlikte yaşamaya başlanıldığı görülmektedir. “Ah bu serbest evlilikler...” cümlesi birlikteliğin nikâhsız olduğunu göstermekte ve arkasından gelen detaylar nikâhsız birliktelikleri özendirir. Evliliklerini (buna evlilik denirse) aile bireylerinden ve yakın çevreden gizledikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca mahrem olmayan bir arkadaşın eve gidip geldiğinden söz edilmektedir. Okuyucularını aileden gizli kapaklı işler çevirmeye, aile bireyleri ve yakın akrabalarından uzak durmaya, yabancı erkeklerin eve girip çıkışlarını ve nikâhsız birliktelikleri normalleştirmeye yönelik İslam'ın ve toplumumuzun aile yapısıyla tamamen zıt yaşantılara özendirir.

Kur'ân-ı Kerîm'de nikahsız birliktelikler yasaklanmıştır⁵¹ ve aynı kapsamda Hz. Peygamber'den de çokça hadis rivayet edilmiştir.⁵² Konuyla ilgili olarak bir hadis şöyledir:

...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:

⁴⁹ Kılıçoğlu vd., “Ömer Seyfettin”, 54.

⁵⁰ Kılıçoğlu vd., “Ömer Seyfettin”, 55

⁵¹ Bakara 2/169; Nisâ 4/15, 25; En'âm 6/151; Ahzâb 33/30; Nûr 24/2,3, 21; İsrâ 17/32; Nahl 16/90; Neml 27/54; Furkân 25/68; Mümtehine 60/12;

⁵² Buhârî, “İsti'zân”, “Hudûd”, Nikâh, 3, 12, 21, 24, 30; “Kader”, 9; Müslim, “Hudûd”, 3, 12; “Kader”, 20; Tirmizî, Nikâh, 1; İbn Mâce, “Nikâh”, 46; “Hudûd”, 7; Ebû Dâvûd, “Hudûd”, 26, 39.

”لَا يَزْنِي [الرَّائِي] حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ...“

“Ebû Hüreyre”den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: Zinakâr, zina ederken mümin olarak zina etmez...”⁵³

Ayetler ve hadislerde gayr-ı meşru ilişkiler yasaklanmıştır. Hz. Peygamber ümmetine bir değer olarak iffetli olmayı öğretmiştir. Fakat bu hikâye zinayı teşvik eden içerikleri ile Hz. Peygamber’in öğretmenliğini yaptığı iffetli olma erdemine aykırı düşmekte ve okurlarına ahlaksız yaşantıları süslü göstermektedir.

1.7. Hikâye Müslüman Türk Milletini Küçük Düşürücü İçerikler Taşımaktadır

Hikâyede köpek Koton hastalanmış ve tedavisi için veterinerlere götürülmüştür. Götürülen veterinerlerin Türk ve Müslüman olduğu da belirtilmiştir. Fakat köpek bir türlü iyileşmemiştir. Evlerinin daimî ve tek misafiri olan arkadaşı Rahmi ona bir öneride bulunmaktadır. Önerinin geçtiği kısım hikâyede şöyle yer alır:

“- Azizim, köpeğini kaybetmek istemezsen, Avrupalı bir veteriner bul, göster, dedi. _____ 645

- Veterinerin Avrupalısı ile Asyalısı arasında ne fark olur? dedim.
- Çok... diye güldü. - Ne gibi?
- Köpeğini gösterince görürsün.”⁵⁴

Burada kendi milletini yeren Müslüman hekimleri başarısız Avrupalı hekimleri başarılı olarak gösteren vurgular yer almaktadır.

Hikâyemizin başkahramanı, önerilere uyar ve yabancı bir hekime müracaat eder. İlk etapta Avrupalı (İtalyan) baytarın hasta köpek için önerilerini mantıklı bulmaz ve aralarında tartışmalar yaşanır. Sonunda İtalyan hekim başkahramanımıza dahası başkahraman üzerinden hekimlerimize ve milletimize aşağılayıcı ifadelerde bulunur. Bu kısım hikâyede şöyle geçmektedir: “Hani Avrupalıların dehşetli cehaletler karşısında acır gibi donuk bir gülüşleri vardır. İhtiyar İtalyan Veteriner bu özel gülüşle beni baştan aşağı bir süzdü. Sonra: “Haydi bre, kafasız adam,

⁵³ Buhârî, Eşribe, 1.

⁵⁴ Kılıçoğlu vd., “Ömer Seyfettin”, 55.

sen anlamaz bir şeyden. Git, benim dediğimi yap.”⁵⁵

Veterinerin yanından kızgın bir şekilde muayene ücretini de vermeden ayrılan başkahramanımız çaresizdir, istemeyerek de olsa bir umut diyerek İtalyan veterinerin dediklerini yapar ve köpek iyileşir. Hata ettim diyerek hayıflanır, özrünü beyan etmek ve ödemediği ücreti de ödemek amacıyla tekrar İtalyan hekimin yanına gider. Aslında bu gidişin tercümesi, İtalyan veterinerin kendisine ve kendisi üzerinden milletimize yaptığı hakaretleri, küçük düşürücü sözleri kabullenmek anlamına gelmektedir. İkinci gidiş hikâyede şöyle geçmektedir:

“- Nasıl köpek, iyi oldu?

- Oldu, dedim.

- Gördün, nasıl sende kafa boş! Ben söyler, sen şaka sanır!

Yanıdaki masanın üzerine bir lira bıraktım. Çıkarken kendimi tutamadım, döndüm.

- Fakat mösyö -dedim- bizim veterinerler o kadar ilaçlar verdiler, etki etmedi. Pireler nasıl etki etti de köpek canlandı?

- Buna senin aklın ermez.

- Niçin mösyö, ben insan değil miyim?

- İnsan ama, başka insan! Cahil adam!

- Fakat ben okudum.

- Sizin veterinerler kadar okudun?”

...

“- Aç o boş kafanı, kocaman kulaklarını! dedi.

Bu emir, beni öyle sarstı ki, adeta kulaklarımın uzayarak sallandıklarını hisseder gibi oldum.”⁵⁶

İslam’a saygılı ve Milletini seven olarak tanımlanan “Türklerin sadece savaşçı bir millet olmadığını, Türklerin içinden çok sayıda bilim adamı, sanatçı, tüccar da çıktığını göstermek isteyen.”⁵⁷ bir anlayışa sahip olduğu

⁵⁵ Kılıçoğlu vd., “Ömer Seyfettin”, 57.

⁵⁶ Kılıçoğlu vd., “Ömer Seyfettin”, 58, 59.

⁵⁷ Ogur, “Ömer Seyfettin’in tarih konulu hikâyelerinde değerler”, 93.96. 105.

belirtilen Ömer Seyfettin'den bu tür açıklamaları görmek, kendini, ülkesinin veterinerlerini; "cahil olarak", "akletmez olarak", "boş kafalı olarak" göstermek çok şaşırtıcı bir o kadar da incitici gelmektedir. Alenen Müslüman hekimler ve milletimizle alay edilmektedir. Bu başarısızlık veteriner hekimlerle de sınırlı kalacak değildir. Bu sadece bir örnektir, diğer alanları da varın siz düşünün demektir. Başkahramanın; "Bu emir, beni öyle sarstı ki, adeta kulaklarımın uzayarak sallandıklarını hisseder gibi oldum." ifadesi son derece aşağılayıcıdır ve ağır bir tahkir barındırmaktadır. Kendisi üzerinden milletimizi bilimden fenden anlamaz, "uzun kulaklılar" yani "eşekler" olarak lanse etmektedir. Daha da ağır bir ifade hikâyenin sonunda yer almaktadır. İtalyan hekimin söylediklerini düşünen başkahramanımız onu, tamamıyla haklı bulur ve ne yazık ki şu cümleye de yer verir: "Gerçekten hayatın pozitif esrarı bir Asyalının iman dolu olumsuz kafasına sığacak iş değildi." Bu cümleyi okuyan ilk ve orta dereceli bir okul öğrencisinin zihin yapısı ne hale gelecektir?

Hikâyenin bu kısmında toplumumuzu hakir görme, Müslüman bilim insanlarını iş bilmez, akli yetmez ve cahil olarak gösterme hatasına düşüldüğü, bir millete karşı küçük düşürücü alayvari, hakaretamiz ifadeler kullanıldığı izlenmektedir.

Hucurat suresinde, "Ey iman edenler! Bir topluluk diğer bir toplulukla alay etmesin; zira onlar kendilerinden daha iyi olabilirler..."⁵⁸ ayeti yer almaktadır. Bu kapsamda Hz. Peygamber de şu nasihatte bulunmuştur:

...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ) : "...يَحْسَبُ امْرِيءٌ مِنَ الشَّيْءِ أَنْ يَخْتَفِرَ أَحَدًا الْمُسْلِمِ..."

"Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "...Müslüman kardeşini küçük görmesi, kişiye kötülük olarak yeter..."⁵⁹

Hikâyede bir kişinin değil topyekûn bir topluluğun, ümmetin hakarete maruz bırakıldığı, horlandığı, aşağılandığı görülmektedir.

1.8. Hikâye Dua Etmeye Aykırı İçerikler Taşımaktadır

Yazar, köpeğinin iyileşmesi ardından ikinci defa İtalyan baytarın yanına vardığında köpeğin iyileşme nedenlerini ve Türk hekimlerin

⁵⁸ Hucurat, 49/11.

⁵⁹ Müslim, "Birr", 32

önerilerinin neden çare olmadığını sorar. İtalyan hekim şu açıklamayı yapar:
Daha doğrusu yazar, hikâyenin İtalyan kahramanına şu açıklamayı yaptırır:

...

“Ders verir gibi söylenmeye başladı:

- Siz istersiniz muska... Siz istersiniz üfürük... Hâlbuki hastalıkların evvela nedenlerini bulmak lazımdır.”⁶⁰

Yazarın İtalyan veterinerin dilinden söylediği “Siz istersiniz muska... Siz istersiniz üfürük...” ifadesi İslâmî terminolojide “Rukye” olarak isimlendirilmektedir.

Rukye, “Şifa veya korunma amacıyla Kur’an’dan bir bölümü, ilâhî isim ve sıfatları yahut bir duayı okuyup üfleme, anlamındadır. Bu duaların kâğıt üzerine yazılıp taşınan şekline de muska denir.”⁶¹

Rukye ve muskacılık Câhiliye Araplarında uygulanmaktaydı. Bunu yapan kâhinler vardı. Kâhin ve büyücülerin şifa sağladıklarına inanılıyordu. Müslümanların da bu eylemi yapanlara başvurdukları haberini alan Hz. Peygamber bunu yasakladı.⁶² Yasaklanmasının sebebi şifanın Allah’tan değil rukye işlemini yapanlardan bekleniyor olmasından kaynaklanıyordu. Bu durum tevhide aykırılık teşkil ediyordu.

648

Rukyeyi yasaklayan⁶³ hadislerin yanında rukyeye izin veren hadisler de bulunmaktadır.⁶⁴ Hz. Peygamber, sağlığın korunması için tedbir alınmasını ve tedavi olunmasını istemiştir. Hz. Rasûl, koruyucu hekimlik kapsamında değerlendirilecek öneriler ve teşvik ettiği tedavi uygulamalarına ilaveten hastalıktan şifa bulmak için dua etmiş ve dua edilmesini de istemiştir. Kur’an ve Sünnet’te Allah’a sığınma, okuma ve dua etme yoluyla ruh ve beden sağlığının korunmasına yönelik bu tür tavsiye ve işaretlerin psikolojik destek niteliği taşıdığını söylemek gerekir. Şirke ve

⁶⁰ Kılıçoğlu vd., “Ömer Seyfettin”, 58, 59.

⁶¹ İlyas Çelebi, “Rukye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/219.

⁶² Çelebi, “Rukye”, 35/219; Müslim, Selâm, 43.

⁶³ Buhârî, “Tıb”, 17; Müslim, “İmân”, 372, “Selâm”, 63; Tirmizî, “Tıb”, 14; Nesâî, “Taḥrîm”, 19; İbn Mâce, “Tıb”, 39; Ebû Dâvûd, “Tıb”, 17.

⁶⁴ Buhârî, “Tıb”, 17, 32, 33, 39, “Enbiyâ”, 10; Müslim, “Selâm”, 46-51, 56, 60-65; Tirmizî, “Tıb”, 18; Ebû Dâvûd, “Tıb”, 17-18.

istismara götürmeyen rukyede sakınca bulunmadığı belirtilmiştir.⁶⁵ Allah'tan umulması durumunda rukyenin câiz olduğunu, zararın ortadan kaldırılması veya faydanın elde edilmesini Allah yerine rukyeye isnat etmenin ise şirk sayıldığını bildirmiştir. Kur'an ve Sünnet'te inananların, kendilerine ve diğer insanlara dua etmeleri emredilmekte ve kötülüklerden Allah'a sığınmaları öğütlenmektedir. Dua makamındaki rukyeler bu kapsamda değerlendirilebilir. Öte yandan bedenî hastalıkların tedavisinde bile hastanın psikolojik durumu önemli iken psikolojik rahatsızlıklarda duanın/telkinin etkisinin inkâr edilmesinin isabetli olmayacağı açıktır. Dolayısıyla güvendikleri kişilerin telkin ve tavsiyelerine açık olan insanların şifayı Allah'tan umarak kendilerine Kur'ân okutmalarında ve dua ettirmelerinde bir sakınca yoktur.⁶⁶

Hikâyede yer verilen "Siz istersiniz muska... Siz istersiniz üfürük..."⁶⁷ ifadeleri, Müslüman toplulukların tedaviyi doktorda hastanede değil de okumada üfürmede aradığını ima etmektedir. Hz. Peygamber, ümmetine; temizlikten, beslenmeye, bal ile şifa aramaktan karantina uygulamalarına kadar geniş bir yelpazede hastalığa götürücü etmenlere karşı tedbir almayı, hastalığa yakalandıktan sora da tedavi olmayı öğretmiştir. Hadis eserlerinin Tıbbu'n-Nebevî bölümleri tamamıyla tedavi olmanın gerekleri ile ilgili hadislerden oluşmaktadır.⁶⁸ Tedavi olmak için gerekli unsurlara tevessül etmenin yanında dua da ihmal edilmemelidir.

Bu hikâye, "üfürük", "muska" ifadeleri ile iyileşmek için gerekli tedbirleri alıp tedavi yollarına başvurmakla birlikte Allah'a dua etmeyi müstehzi bir dille hedefe koymaktadır. Bu durum hadislerle öğretilen değerlere, karşı bir duruş içermektedir. Bu kapsamda örnek verilebilecek hadislerden birisi şöyledir:

...عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ دَخَلْتُ أَنَا وَتَابِتٌ، عَلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ فَقَالَ تَابِتٌ يَا أَبَا حَمْرَةَ اشْتَكَيْتِ. فَقَالَ أَنَسُ أَلَا أُرْقِيكَ بِرُقِيَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَلَى. قَالَ اللَّهُمَّ رَبِّ النَّاسِ مُذْهِبِ الْبَاسِ اشْفِ أَنْتَ الشَّافِي لَا شَافِيَ إِلَّا أَنْتَ، شِفَاءٌ لَا يُغَادِرُ سَقَمًا

⁶⁵ Veli Atmaca, *Hadilerde rukye: "Hz. Peygamber ve sahabenin uygulamaları ışığında şifa hadisleri"* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2010), 90, 107. Ayrıntılı bilgi için bu esere bakılabilir.

⁶⁶ Çelebi, "Rukye", 35/219-222.

⁶⁷ Kılıçoğlu vd., "Ömer Seyfettin", 58, 59.

⁶⁸ Geniş bilgi için bakınız; Adem Yerinde vd. (ed.), *IV. Uluslar Arası Ahmedî Hani Sempozyumu "İslam'da Sağlık ve Koruyucu Hekimlik"* (Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörlük, 2020); Recep Ertuğay, "İslâm peygamberinin hadislerin koruyucu hekimlik tedavi ve karantina", *İslam'da Sağlık ve Koruyucu Hekimlik* (Ağrı: İbrahim Çeçen Üniversitesi, 2021), 188-200.

...Abdulazîz şöyle dedi: Ben Sabit el-Bunânî ile beraber Enes ibn Mâlik'in (radiyallahü anh) yanına girdim. Sabit, Yâ Ebâ Hamza! Ben hastalandım, dedi. Bunun üzerine Enes (radiyallahü anh), ben sana Rasûlüllah'ın rukyesiyle, yani okuduğu dualarla rukye yapayım mı? dedi. Sabit, evet yap! dedi. Enes de şu duayı okudu: *"Allah'ım, ey insanların Rabb'i, ey hastalığı giderici, şifâ ihsan et! Şifâ verici olan ancak Sen'sin. Senden başka şifâ verici yoktur. Öyle bir şifâ ki, hiçbir hastalık bırakmaz"*⁶⁹

Ömer Seyfettin bu hikâyesinde rukye kavramına yüklediği olumsuz anlamla ayet ve hadislerde yer alan ve mü'minler için önemli bir sığınak olan duayı değersizleştirmektedir.

1.9. Hikâye Vücut Temizliğine Aykırı İçerikler Taşımaktadır

Yazar, köpeğin iyileşmesinin ardından ikinci defa İtalyan Hekimin yanına vardığında hem özür dileyecek hem vermediği muayene ücretini verecek hem de pirelerin köpeği nasıl iyileştirdiğini öğrenecektir.

Düşündüklerinin tamamını yapar; hekimin yanına varır, özür diler, muayene ücretini öder ve sıra son merakındadır. Bu minvalde pirelerin köpeği nasıl iyileştirdiğini sorar. Yazar, İtalyan hekim ağzıyla, milletimize hekimlerimize hakaretleri sıraladıktan sonra kulaklarını aç ve beni iyi dinle — 650 der, şu ifadeleri serdeder:

- Ah siz Türkler, vücut için, hayat için ne kadar lüzumlu olan organlarını keser, görevlerini bozarsınız! dedi.

- Ne gibi?

- Mesela koltuğunuzun altındaki kılları kesersiniz.

- Onların görevi ne?

- Burnunun içindeki, kulağın içindeki kıllar gibi onun da görevi var. Koltuğun altında adale yoktur. Yalnız ince bir deri. Halbuki ciğerlerin uçları burada. Soğuktan, sıcaktan ciğerleri korumak için tabiat, oraya doğal bir kürk koydu...

Yarım saat içinde bütün vücudumuzun kopardığımız doğal kürklerini, düşünmeden kestiğimiz diğer organlarımızın da hayret verici önemli görevlerini ayrıntısı ile öğrendim."⁷⁰

⁶⁹ Buhârî, "Tıb", 38; Ebû Dâvûd, "Tıb", 17; İbn Mâce, "Tıb", 36.

⁷⁰ Kılıçoğlu vd., "Ömer Seyfettin", 61.

Vücuttan koparılan organlar, doğal kürkler nelerdir? Veteriner hekimin, “Ah siz Türkler, vücut için, hayat için ne kadar lüzumlu olan organlarını keser, görevlerini bozarsınız!” cümlesi ile kastettiği kesilen organlar nelerdir? Hayret verici ayrıntısı ile yazar neleri öğrenmiştir? Hikâyede koltuk altı tüyleri açıkça belirtilmiştir. Belirtilmeyen hususlar da olsa olsa tırnakları kesmek, sakalı düzeltmek, bıyıkları kesmek, saçları düzeltmek, sünnet olmak, kasık tüylerini temizlemek olmalıdır. “Yarım saat içinde bütün vücudumuzun kopardığımız doğal kürklerini, düşünmeden kestiğimiz diğer organlarımızı...” üstü kapalı ifadesi ile bunları kastetmiş olmalıdır. Yazarın niyetini bilemeyiz, fakat yazılanların böyle bir algının/sonucun oluşmasına neden olacağı ortadadır. Hikâye bu içeriği ile gelişim çağında olan çocukların, öz bakım kapsamına giren hususlara dahası İslâm’ın şiarlarından olan sünnet uygulamasına karşı bir duruş sergilemelerine sebep olabilir.

Yazar, İtalyan hekimin ağzından söylediği; ifadelerle açıkça Hz. Peygamberin bir hadisi ile çalışmaktadır. Farklı tarikleri de olan bu hadisin Buhârî rivâyeti şu şekildedir:

... عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، الْفِطْرَةُ حَمْسٌ. أَوْ حَمْسٌ مِنَ الْفِطْرَةِ. الْحِثَانُ، وَالْإِسْتِحْدَادُ، وَتَنْتُفُ الْإِنْبِطِ، وَتَقْلِيمُ الْأَطْفَارِ، وَقَصُّ الشَّارِبِ _____ 651

... Ebû Hureyre'den nakille Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Fitrat beştir. Yahut beş şey fitrattandır. Hitan, yâni çocukları sünnet etmek, avret yerindeki kılları gidermek, koltuk altlarının kıllarını gidermek, tırnakları kesmek ve bıyığı kırmak.”⁷¹ Hadisin farklı bir tarikinde de misvak kullanmak yer almaktadır⁷²

Beş şey fitrattandır hadisiyle temizliğin fitrattan olduğu, yani insanı insan yapan en temel unsurlardan biri olduğu, belirtilerek beden temizliğinin önemi vurgulanmıştır. Hadiste yer alan hususlardan bıyıkların kısaltılması, tırnakların kesilmesi, koltuk altı ve etek tıraşının sünnet olduğu konusunda ittifak edilmiş, hitânın da İslâm’ın şîârı olduğu belirtilmiştir.⁷³

⁷¹ Buhârî, “Libâs”, 64; Müslim, “Tahâret”, 257; Ebû Dâvûd, “Tereccül”, 15. Tirmizî, “Edep”, 14; Nesâî, “Tahâret”, 9; İbn Mâce, “Tahâret”, 8;

⁷² Ebû Dâvûd Süleyman b. Dâvûd b. el-Cârûd et-Tayâlisî, *Müsnedü Ebû Dâvûd et-Tayâlisî*, çev. Doktor Muhammed b. Abdü'l-Muhsin et-Türkî (Mısır: Dâru Hicr, 1999), Tayâlisî, Müsned, 4/58; Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb el-Lahmî Taberânî, Târik b. İvezullah b. Muhammed-Abdulmuhsin b. İbrâhim el-Hüseynî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (Kahire: Dâru'l-Harameyn, 1415), 1/114;

⁷³ Abdulhakim Ay, “Beş şey fitrattandır’ hadisinin isnâd ve metin açısından analizi”, *Uluslararası Hadis Araştırmaları Dergisi*, (31 Aralık 2022), 30.

Yazar, İtalyan hekim kanalıyla ifade ettiği cümlelerde Hz. Peygamber'in vücut temizliği kapsamında öz bakımı sağlamaya yönelik önerilerini gereksiz görecektir bir anlayışın oluşmasına sebebiyet vermesi kuvvetle muhtemeldir.

1.10. Hikâye İnsani İlişkilerde Nezâkete Aykırı İçerikler Taşımaktadır

Yazar, arkadaşının tavsiyesi üzerine İtalyan hekime gitmiş ve hekimin köpeğin üzerine pire koymasını önerisi karşısında afallamıştır. Olay hikâyede şöyle geçmektedir:

"- Bunun üzerine bir avuç pire koy, iyi olacak! dedi.

- Ne demek?

- Pire oğlum, bir avuç pire!..

...

- Benimle eğleniyor musunuz?

- Ne eğlenmek? Doğru söylerim. Başka ilaç istemez bu...

- Bunak herif!

- Ben, ben bunak ha...

- Sen ya...

Canımın sıkıntısından az daha ihtiyarı döverectim.

- Ben bunak ha?

-Hem bunak hem terbiyesiz! Ben sana insan gibi hasta hayvanı getiriyorum, sen gevezelik ediyorsun."⁷⁴

Burada yazar kendinden büyük, yaşlı olduğunu da ifade ettiği birisine; "bunak", "terbiyesiz", "geveze" kelimelerini kullanmakta ve yaşlı adamı dövmemek için kendini zor tuttuğunu ifade etmektedir. Değerlerimiz, bize insani ilişkilerde zarafeti, nezaketi öğretmektedir. Hele hele muhatabımız yaşlı birisi ise dini ve milli değerlerimiz bize şefkati, hürmeti gerekli kılmaktadır. Yazar burada takındığı tavırla milletimizin kaba saba olduğunu ima etmiştir. Bir insana, bir yaşlıya ve bir hekime hakaretler etmiş ve "Az daha ihtiyarı döverectim." cümlesi ile de şiddet

⁷⁴ Kılıçoğlu vd., "Ömer Seyfettin", 56, 57.

göstermeyi de hak ettiğini dillendirmiştir. Bu hikâyeyi okuyan bir çocuk, bir genç ne öğrenecektir?

Hz. Peygamber hadislerinde bir değer olarak şefkati benimsemeyi öğretmiş, şefkat ve hürmet edilmesi gerekenler arasında yaşlıları özellikle zikretmiştir. Bu kapsamda hadis eserlerinde birçok hadis rivayet edilmiştir.⁷⁵ Bu hadislerden birisi de şu şekildedir:

...عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفَ شَرَفَ كَبِيرِنَا

...Amr b. Şuayb, babasından babası da dedesinden Rasûlüllah Sallahü Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurduğunu aktardı: *"Küçüklerimize şefkat, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir."*⁷⁶

Hadisler, yaşlılara hürmeti ve şefkati bir değer olarak öğretirken Pireler hikâyesi yaşlı bir insana hem de bir hekime saygısızlığı, kabalığı ve şiddeti öğretmektedir.

Sonuç

653

Ömer Seyfettin'in Pireler hikâyesine Hz. Peygamber'in hadisleri penceresinden bakılmıştır. Hikâyenin dini ve milli değerlerimiz açısından sorunlu olduğu, hadislerle oluşturulan ahlaki erdemleri değersizleştiren içerikler taşıdığı, özellikle ilk ve orta dereceli okullarda okutulmasının sakıncalı olduğu kanaatine varılmıştır.

Hikâyede, Allah inancını olumsuz etkileyecek, dahası okurlara agnostisizmi/ateizmi/deizmi kabullendirecek içerikler yer almaktadır.

Yazar, bir mazereti olmadığı halde evde köpek beslemeyi özendirilmektedir.

Hikâye, özel yaşamın gizliliğini ihlal etmeyi normal bir davranış olarak kabullendirmektedir.

Müşteri bilgilerini ilgisiz kişilerle paylaşmak, satın alınan ürünün ücretini zamanında ödememek, ticari muhatabına hakaret etmek hatta dövmeyi

⁷⁵Buhârî, "Cihâd", 76, Eşribe, 19 İlim, 28, "Ezân", 62, "Salât", 183; Müslim, "Salât", 123, 183, "Eşribe", 127, "Birr", 6, 138, "Cennet", 48; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 32, 69, "Edeb", 58, 20, "Salât", 95; Tirmîzî, "Salât", 61, "Birr", 75, "Fedâilü'l-Cihâd", 9; Nesâî, "İmâmet", 35; İbn Mâce, "İkâme", 48, 49; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XI, 550; Müslim, "Birr", 138, "Cennet", 48.

⁷⁶Ebû Dâvûd, "Edep", 65.

tasarlamak gibi ticaret ahlakına aykırı hususlar ihtiva etmektedir.

Hikâye, sahtekâr olmayı, yalan söylemeyi, amaca ulaşmak için baş vurulacak bir yöntem olarak lanse etmektedir.

Hikâye, akrabalık ilişkilerini önemsiz göstermekte ve nikahsız birliktelikleri özendirmekte, aile değerlerini örselemektedir.

Hikâye, genelde Müslüman toplumlarını özelde de Türk Milletini, cahil, beceriksiz, anlayışsız, geri, nezaketsiz, bilimden ve fenden anlamayanlar olarak sunmaktadır. Hikâye, Batı hayranlığını körüklemekte, çocuklarımızın ecdadıyla onur duymasını engellemekte ve öz güven oluşturmalarını olumsuz etkileyecek içerikler barındırmaktadır.

Hikâye; dua etmeyi önemsizleştirmektedir. Müslümanların bilme, tedaviye karşı olduklarını, sorgulamadan kabullendiklerini, kafalarının imanla dolu olması sebebi ile anlatılan hakikatleri anlayacak yeterlilikle olmadıklarını, sadece okuyup üfürmeyi bildikleri ithamlarını/iftiralarını barındırmaktadır.

Hikâye vücut temizliği kapsamında yapılması gerekenlerin, koltukları temizlemek, kasık temizlemek, saç sakal bıyık düzeltmek, tırnakları kesmek ve sünnet olmak gibi Hz. Peygamber'in fıtrattan olduğunu ifade ettiği hususları fıtratı bozmak olarak göstermektedir. Evrim teorisini hakikat olarak sunmaktadır.

Hikâye insan ilişkilerinde Müslümanların nezaketsiz ve anlayışsız olduklarını, ilk planda şiddete ve hakarete başvurmayı tasarladıkları algısını oluşturmaktadır.

Ömer Seyfettin'in en azından bazı hikayelerinin İslamî değerlerle ve milli erdemlerle zıtlıklar ihtiva ettiği anlaşılmaktadır. Bu hikâyede yer alan olumsuzlukların başka hikayelerinde de olabileceği düşünülmektedir. Bu sebeple Ömer Seyfettin hikâyelerinin bir kısmının içerik itibarıyla ahlakî değerlerimizi örselediği çocuklar ve gençler için zararlı olduğu düşünülmektedir. Pireler hikâyesinin tasarım, ifade kabiliyeti, akıcılık ve okunurluk yönüyle edebi açıdan faydalı olacağı, fakat içerik yönüyle değerlerimize ciddi zararlar vereceği görülmektedir. Bu sebeple Ömer Seyfettin Hikâyeleri üzerinde yeni çalışmaların yapılması ihtiyacı kendini göstermektedir.

Millî Eğitim Bakanlığının Ömer Seyfettin hikâyelerini yeniden gözden

geçirmesinin, zararlı içerikler taşıyanların tavsiye olunan kitaplar listesinden çıkarılmasının gerekli olduğu kanaatine varılmıştır.

Bu hikâyeden yola çıkarak Ömer Seyfettin'in amacının hadislerle oluşan değerleri yıpratmak olduğunu bilemeyiz. Böyle bir amacı olduğunu iddia etmiyoruz, edemeyiz. Olgular farklı olabilir lakin bu hikâyeden hadislerle oluşan değerlerimizin örselendiği algısı oluşmuştur. Haliyle bu hikâyenin hadislerle oluşan değerlerimizle çeliştiği sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- Afşar, Timuçin. *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Bulut Yayınları, 2019.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned*. Thk. Şuayb el-Arnaûd ve Ebû Hâcir Muhammed Saîd Besyûnî. y.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1405/1985.
- Atasoy, Arzu-Temizkan, Mehmet. "Ömer Seyfettin'in 'Horoz' ve 'Dünyanın Nizamı' hikâyelerini modernizm çerçevesinde okumak". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 0/43 (15 Haziran 2020), 1-18. <https://doi.org/10.21497/sefad.755468>
- Atmaca, Veli. *Hadîlerde rukye: "Hz. Peygamber ve sahabenin uygulamaları ışığında şifa hadisleri"*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2010.
- Ay, Abdulkakim. "Beş şey fıtrattandır' hadisinin isnâd ve metin açısından analizi". *Uluslararası Hadis Araştırmaları Dergisi*. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.7496354>
- Bardakoğlu, Ali. "Köpek". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/251-252. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Bayraktar, Mehmet. "Tekâmül nazariyesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/337-339. İstanbul: TDV Yayınları, 2011. 656
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn. *es-Sünenü'l-kübrâ*. Thk. Muhammed Abdülkadir Ata. Beyrut/Lübnan: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003.
- Birinci, Elif. *Ömer Seyfettin hikâyelerinde Türk toplumu*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail. *Sahîh-i Buhârî*. Thk. thk. Muhammed Fuâd Abdalbâkî. Riyâd: Dâru's-Selâm, 1419.
- Çelebi, İlyas. "Rukye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35/219-222. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
- Çelebi, İlyas. "Sıfat". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/100-106. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fadl. *Sünen-i Dârimî*. Thk. thk. Hüseyin Esed ed-Dârânî. Suud: Dâru'l-Muğnî, 2000.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdî es-Sicistânî. *Sünen-i Ebû Dâvûd*. Thk. Şuayb el-Arnaûd. y.y.: Dâru'r-Risâleti'l-Arabiyye, 2009.
- Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb el-Lahmî Taberânî, Târik b.

- İvezullah b. Muhammed-Abdulmuhsin b. İbrâhim el-Hüseynî. *el-Mu'cemü'l-ıvsat*. Kahire: Dâru'l-Harameyn, 1415.
- Erdem, Hüsameddin. "Deizm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/109-111. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Ertuğay, Recep. "İslâm Peygamberi'nin hadislerinde koruyucu hekimlik tedavi ve karantina". *İslam'da Sağlık ve Koruyucu Hekimlik*. 188-201. Ağrı: İbrahim Çeçen Üniversitesi, 2021.
- Işık, İhsan. *Resimli ve metin örnekli Türkiye edebiyatçıları ve kültür adamları ansiklopedisi*. Ankara: Elvan Yayınları, 2. baskı., 2007.
- İbnHıbbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hıbbân b. Ahmed et-Temîmî. *Sahîh-i İbn Hıbbân*. Thk. Şuayb Arnavut. y.y.: Müessesetü'r-Risâle, t.y., t.y.
- İbni Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd, el-Kazvînî. *Sünenü İbn Mâce*. Thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî. Riyâd: Dâru İhyâi Kütübî'l-İlmiyye, t.y.
- Kandemir, Mehmet Yaşar vd. *Riyâzü's-Salihîn*. 7. Cilt. İstanbul: Erkam Yayınları, 2000.
- Kanter, Beyhan. "Ömer Seyfettin hikayelerinde kurucu unsurlar tarih ve dil ————— 657
Unsurlar". *Yeni Türk edebiyatı araştırmaları* 10 (Aralık 2013), 99-113 .
- Karaman, Hayreddin. *Kur'an yolu: Türkçe meâl ve tefsir*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2. baskı., 2007.
- Kılıçoğlu, Safa vd. "Ömer Seyfettin". *Meydan Larouse*. İstanbul: Meydan yayınevi, 1988.
- Koç, Murat. "Ömer Seyfettin'in Eserlerinde II. Meşrutiyet ve İttihat ve Terakki". *bilig* 47 (2008), 121-146.
- Kutluer, İlhan. "Lâedriyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 27/41-42. İstanbul, 2003.
- Mâlik b. Enes, Ebû Abdullâh el-Asbahî el-Hımyerî. *Muvatta*. Thk. Muhammed Mustafa el-el-Azamî. y.y.: Müeessesetü Ziyâd b. Sultân, 2004.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn el-Kuşeyri en-Nisâbûrî. *el-Câmi'u's-şahîh*. Thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Beyrut/Lübnan: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, t.y.
- Ogur, Erol. "Ömer Seyfettin'in Tarih Konulu Hikâyelerinde Değerler".

◆ Hadislerle Oluşan Değerlerimiz Açısından Ömer Seyfettin Hikâyelerine Eleştirel Bir Bakış; Pireler Hikâyesi Örneği

Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi 20 (2011), 91-109.

Özsaray, Yunus Emre. “Yeni hayat’a Ömer Seyfettin hikâyelerinden bakmak”. *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 22 (21 Mart 2021), 466-477. <https://doi.org/10.29000/rumelide.895953>

Sallabaş, Muhammet. “Ömer Seyfettin hikâyelerini Türkçe öğretiminde değer aktarımı bakımından incelenmesi”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/18 (Aralık 2013), 59-68.

Seyfettin, Ömer. *Bütün Hikâyeleri*- 5. İstanbul: Üç Harf ABC Yayınları, 2009.

Sinanoglu, Mustafa. “İlhâd”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/90-92. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Şentürk, Lütfi - Yazıcı, Seyfettin. *İslam ilmi-hali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 29. baskı., 2017.

Tayâlisî, Ebû Dâvûd Süleyman b. Dâvûd b. el-Cârûd. *Müsned*. Çev. Doktor Muhammed b. Abdü'l-Muhsin et-Türkî. Mısır: Dâru Hicr, 1999.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemî. *Sünen-i Tirmizî*. Thk. Ahmed Muhammed Şakir, Muhammed Fuad Abdülbâkî. Mısır: Şirketü Matbatî'l-Mustafa, 1975.

658

Yerinde, Adem vd. (ed.). *IV. Uluslar Arası Ahmedî Hani Sempozyumu “İslam’da Sağlık ve Koruyucu Hekimlik”*. Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörlük, 2020.

Yıldız, Kader. “Barf besleme: köpek ve kedilerde parazit hastalıkları bakımından taşıdığı riskler”. *Veteriner Farmakoloji ve Toksikoloji Derneği Bülteni* 12/3 (29 Aralık 2021), 141-150. <https://doi.org/10.38137/vftd.975514>

Yusuf b. Abdülhâdi. *el-İğtirâb fi-ahkâmi'l-kilâb*. Thk. Abdullah b. Muhammed Ahmed et-Tayyar. y.y.: Dârü'l-Vatan, 1417.